

Carl Leczinsky

En doldis i handikappsverige

"Var inte så respektfulla!" Det är Carl Leczinskys råd till de som vill driva handikappfrågorna framåt. "Det är så lätt att man blir överdrivet ansvarstagande och försiktig när man kommer i kontakt med myndigheter och makthavare. Men det är inga märkvärdigheter som sker på den nivån. Tvärtom behövs det större påverkan och ett tydligare brukarperspektiv i de beslutande organen!" Carl Leczinsky vet vad han talar om för han är en av dem som haft mest att säga till om när det gäller handikappolitikens utformning.

I och med vårdhemsavvecklingen, LSS och den nationella handlingsplanen ("Från patient till medborgare") har tre viktiga steg tagits mot ett samhälle för alla. Carl Leczinsky är en maktavare som aktivt medverkat i den utvecklingen. Som bl a handläggare på Socialstyrelsen, departementsråd på socialdepartementet och chef för Sisus (Statens institut för särskilt utbildningsstöd) har han varit med om att utforma grundvalarna för dagens rättigheter och målsättningar. Nu fyller han 60 år och som nybliven chef för Hjälpmedels-institutet kan han fortsätta påverka utvecklingen. Vem är han?

- Jag växte upp i Borås på 50-talet, gjorde lumpen i Skövde och utbildade mig till socionom på

Sköndalsinstitutet i Stockholm. Det var en spännande tid, klientrörelsen växte fram och jag var en del av tidens radikala strömningar.

- *Skulle du förändra världen?*

- Javisst. Jag arbetade som socialarbetare i Borås med barn- och ungdomsvård och missbrukarvård. Jag kan sakna den tidens engagemang för marginaliserade och underprivilegierade människor.

Behandlingshem

Med engagemanget i kappsäcken flyttade Carl Leczinsky till Stockholm och arbetade som socialarbetare på Frivårdens behandlingscentral. 1977 såg han en annons om en ledig föreståndartjänst på Vallentuna behandlingshem. Det var ett hem för ca 20 personer med lindrig utvecklingsstörning och social och psykiatrisk problematik. De flesta kom direkt från de statliga specialjukhusen, främst från Salberga.

- Det var människor som tidigare blivit tvångsintagna, ofta var de dömda för småbrott och den långa anstaltsvistelsen hade gett betydande anstaltsskador. Den viktigaste lärdomen därifrån var att det faktiskt fungerade. De kunde leva ett gott liv i det öppna samhället. Men det förutsatte att det fanns engagerad och kunnig personal som kunde handskas med de problem som uppstod. Det var ett jättesvårt jobb som krävde mycket av de anställda.

Det märks att Carl Leczinsky trivdes i den personalstyrkan.

- Det var en glad arbetsplats. Satsningen som vi gjorde gav resultat. Så här efteråt tror jag att jag påverkades mycket av att det verkligen gick att med rätt stöd förändra människors liv i en positiv riktning.

Inspektör på Socialstyrelsen

Efter två dynamiska år på Vallentuna behandlingshem blev det dags att ta steget in till den byråkratiska högborg på Karlavägen där Socialstyrelsen då residerade. Under sju år på mitten av 80-talet arbetade Carl Leczinsky som handläggare med uppdrag att bl a inspektera omsorgsverksamheten i landet.

- Det var en fin anda på den byrå som då leddes av Karl Grunewald. Det märktes att det som vi arbetade med ansågs vara ett viktigt och prioriterat område. Det var ett tacksamt jobb, det hände så oerhört mycket eftersom arbetet var så målinriktat. Varje inspektion ledde till konkreta förbättringar för de berörda. Planer upprättades och åtgärdades, boendeantalet på institutionerna minskades stadigt.

1985 års omsorgslag innebar i praktiken dödsstöten för vårdhemmen. Men det tog ett tag innan landstingen (som då var huvudmän för de flesta vårdhemmen) insåg detta.

- Till en börja med tog man inte omsorgslagen på riktigt allvar. Detta trots att de flesta politiker och tjänstemän i omsorgsnämnderna var både kunniga och engagerade. Vi for runt och informerade och utbildade och möttes av många förvånade miner när vi sa att lagen innebar att alla

vårdhem skulle läggas ner. Men så blev det till slut.

En tro på möjligheterna

Åren på Socialstyrelsen innebar en ökad tro på samhällets förmåga att med reformer och satsningar förbättra livet för marginaliserade grupper.

- Är man kraftfull och pådrivande och har man en tro på möjligheterna att förbättra samhället så kan man nå långt. Det går faktiskt att åtgärda sociala problem.

Det var en tro som skulle förstärkas under åren av samarbete med Bengt Lindqvist och Bengt Westerberg på Socialdepartementet. Men innan Karl L. tog steget dit arbetade han först ett par år som förbundssekreterare på FUB.

- Det var en viktig tid, för då lärde jag känna handikapprörelsen. Det hade jag stor nytta av sedan.

Två kraftfulla ministrar

1988 tillsatte biträdande socialminister Bengt Lindqvist den handikapputredning som skulle resultera i Lagen om särskilt stöd och service, LSS. Samma år började Carl Leczinsky som departementssekreterare och en av uppgifterna var att under en period fungera som sakkunnig i utredningen.

- Tack vare att direktiven för utredningen var så kraftfulla fick utredningen den inriktning som senare Bengt Westerberg - som efterträdde Bengt Lindqvist som socialminister - ställde sig bakom. Handikapputredningen byggde på två likvärdiga delar, dels en utveckling av samhällets stöd till den enskilde, det som sedan blev LSS, och dels en strävan att skapa tillgänglighet så att alla skulle få plats i samhället. Det behövdes två starka och engagerade ministrar för att lotsa den första delen, LSS, i hamn. Och det var en fantastisk utveckling!

I den politiska hetluften

Carl Leczinsky fanns inte kvar på socialdepartementet när LSS trädde i kraft. Då hade han som kanslichef omvandlat Nämnden för vårdartjänst till Sisus, en statlig myndighet som ombesörjer stöd till funktionshindrade som vill studera på högskola, folkhögskola eller universitet.

Men år 2000 var han tillbaka i den politiska hetluften. Som departementsråd för Enheten för sociala tjänster hade han det högsta tjänstemannaansvaret för bl a äldreomsorg, barnavård, socialtjänst, missbruksvård och stödet till funktionshindrade.

- I den positionen var det viktigast att kunna sätta igång processer och se till att de fungerade.

Arbetet med den nationella handlingsplanen "Från patient till medborgare" var en sådan process. Men har den egentligen givit några konkreta resultat?

- Den nationella handlingsplanen har inneburit ett genombrott för en ny syn på förhållandet mellan

funktionshindrade och samhälle. Det är sant att resultaten hittills inte fått genomslag fullt ut i det dagliga livet för den enskilde. Det är ett bekymmer att arbetet med tillgänglighet går så långsamt. Är man i en utsatt position vill man ha snabba förändringar. Men grunderna för större samhällsförändringar är lagd. Handikappfrågorna har lyfts upp på den generella politiska nivån. Det kommer att ge resultat.

Olyckligt med två lagar

Carl Leczinsky har en grundmurad tro på att de handikappolitiska målsättningar som nu styr utvecklingen kommer att leda till stora förbättringar. Men är de brister som finns i det nuvarande stödet bara skönhetsfläckar som går att rätta till med ytterligare en utredning? Är det inte så att stödet till funktionshindrade allvarligt hämmas av att det idag utgår från två helt olika lagar där den ena LSS omfattar ca 2/3-delar och den andra Socialtjänstlagen omfattar 1/3-del?

- Det är olyckligt att stödet till funktionshindrade idag regleras av två olika lagstiftningar, LSS och Socialtjänstlagen, säger Carl Leczinsky. Personligen kan jag inte se att det skulle medföra försämringar med en sammanhållen lagstiftning, snarare tvärtom. Men man måste också vara medveten om att starka krafter vill ha en uppluckring av rättighetslagstiftningen och ser en sammanhållen lag som en väg i den riktningen. LSS har behövts och är fortfarande viktig. Allt handlar om att flytta fram positionerna!

LSS i skymundan

Ändå är Carl Leczinsky besviken på att de som omfattas av LSS ofta handlar i skymundan vid beslut och diskussioner om sociallagstiftning och förbättrat personalstöd.

- Det är sant att man ofta inte räknar med LSS. Så har t ex skett när det gäller reglerna för anmälan av missförhållanden och när det gäller satsningarna på att förbättra personalkompetensen. Det är svårt att veta vad det beror på, kanske på de otydliga gränser som finns mellan socialtjänst och stödet till funktionshindrade.

En annan viktig fråga är att tillsynen inte är stark eller tydlig nog. Det har blivit allt tydligare under senare år.

- Just i dagarna är direktiven klara för den utredning som ska se över tillsynen över socialtjänst och LSS. Det är viktigt att den utredningen kommer med förbättringar inom detta område.

Var inte så respektfulla!

Om man som Carl Leczinsky under många år varit en av makthavarna - om än en dold sådan - inom handikappsverige så har man säkert också lärt sig hur man påverkar och når resultat. Vad har han för råd till den som vill påverka utvecklingen idag?

- Var inte så respektfulla! Det är så lätt att man blir överdrivet ansvarstagande och försiktig när man kommer i kontakt med myndigheter och makthavare. Men det är inga märkvärdigheter som sker på den nivån. Tvärtom behövs det större påverkan och ett tydligare brukarperspektiv i de

beslutande organen!

Säger Carl Leczinsky och lotsar mig runt i korridorerna i det komplex utanför Vällingby som är Hjälpmedelsinstitutet. Det märks att han är ny på jobbet - han har bara jobbat en vecka och vi får leta oss fram. Hjälpmedelsinstitutet är en viktig aktör när det gäller att flytta fram de handikappolitiska positionerna. Hur ser han på tillgången på bra hjälpmedel i framtiden.

- Hjälpmedelsutredningen hade många viktiga delar: Rätten till behovsbedömning har man slagit fast och avgiftsfrågan har behandlats bra. Bra är också att man lyft fram frågan om skolhjälpmedel och arbetshjälpmedel. Dessutom har utredningen en stark inriktning på hjälpmedel inom IT-området. Det är min uppfattning att Hjälpmedelsutredningens förslag kommer att förverkligas och att de kommer att leda till stora förbättringar.

Och får Carl Leczinsky bestämma så blir det just så. En långsam vandring kantad av statliga utredningar, handlingsplaner, förbättrad lagstiftning och reformer som sakta tar oss fram mot ett bättre samhälle där personer med funktionshinder lever bra liv i samhällets mitt. Kanske har han rätt?

Text och bild: Hans Hallerfors.